

УДК: 338.43:338.246.83:637.1.009.12:65.018

A. Misinkevych, Research Centre "Khmelnyskakhropromproduktyvnlst",
N. Lisevich, Department of agriculture development Kamyanets-Podilsky state administration

QUALITY OF MILK PRODUCTION AS A KEY FACTOR OF SUPPLY OF ITS COMPETITIVENESS

Annotation. The article analyzes problems and ways of increasing competitiveness of milk by improving its quality characteristics that their impact on the production efficiency.

The topical issue of the state economic policy is to improve the quality of products, that in conditions of market relations is the determining factor of its competitiveness on the domestic and foreign markets. Component of the formation of the competitiveness of the enterprises of dairy cattle breeding is the quality of the milk.

The aim of the research is the synthesis of theoretical and practical aspects of quality values as one of the main levers of competitiveness of dairy products. The volume of production as a result of the company has certain characteristics, for assessment of which used the category of quality. On milk quality is affected by conditions: deposits and feeding, milking, storage and transport of milk. One of the most important indicators of quality is the state of health of the cash cow. Experts believe that cows is appropriate, but keep in good locations with appropriate equipment and the normal microclimate, and to provide adequate care for cows, always maintain proper sanitary state and purity, to adhere to the sanitary regulations during milking, primary processing, storage and transportation. The main problem in milk production is to promote the improvement of quality indicators in accordance with the requirements of the Statesaqueous standard of Ukraine. Production of highquality milk is ensured by clear system of economic, animal husbandry, veterinary and technical-technological measures that prevent the causes and determine the critical points, and how to correct possible deviations from the required settings in the food way.

For the economy as a whole improvement of quality of dairy products will mean the strengthening of positions of domestic producers of milk in market conditions, the expansion of opportunities for providing raw materials processing plants, and people with quality dairy products, which will contribute to its improvement, strengthening and development of competitive dairy subcomplex of agrarian and industrial complex of the country.

Key words: dairy skotovodstvo, milk, milk quality, competitiveness of milk, economic efficiency.

О.П. Місінкевич, аспірант Українського науково-дослідного інституту продуктивності агропромислового комплексу*

Н.А. Лісевич, начальник відділу фінансово-економічного аналізу, аграрних ринків та розвитку сільської місцевості управління агропромислового розвитку Кам'янець-Подільської РДА

ЯКІСТЬ МОЛОКА ЯК ШЛЯХ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

Досліджено проблеми та шляхи підвищення конкурентоспроможності молока за рахунок покращення його якісних характеристик та їх вплив на ефективність виробництва.

В умовах глобалізації та необхідності інтегрування у світовий економічний простір, загострення процесів конкуренції виникає необхідність пошуку нових шляхів підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, насамперед виробників молока. Галузь молочного скотарства в умовах реформування агропромислового комплексу також переживає не найкращі свої часи. Обсяги виробництва молока визначаються попитом на молокопродукцію внутрішнього та зовнішнього ринків.

Актуальними питаннями економічної політики держави є структурна перебудова, модернізація та розвиток інноваційної моделі сільськогосподарського виробництва для нарощування виробничого потенціалу галузі, насамперед виробництва якісної продукції.

Ключові слова: ефективність, виробництво, конкурентоспроможність, інновації, потенціал, молоко, підприємства, споживачі.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Однією із найважливіших умов зростання ефективності виробництва є покращення якості продукції, що в умовах ринкових відносин є визначальною умовою її конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках. Складовою формування конкурентоспроможності підприємств молочного скотарства є якість виробленого молока. Під якістю продукції розуміють сукупність характеристик об'єкта, що має відношення до здатності задовольняти встановлені та передбачувані вимоги споживача або розуміють відповідність властивостей та ознак товару вимогам і потребам кінцевих споживачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблемам розвитку конкуренції, як одного із основних принципів ринкової економіки, та якості, як бази забезпечення конкурентоспроможності молокопродуктового під комплексу, присвячено багато наукових праць економістів-аграрників. Серед них роботи та дослідження В.Г. Андрійчука, В.І. Бойка, М.В. Калінчика, М.Й. Маліка, Т.Л. Мостенської, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, О. М. Шпичака.

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор, академік НААН Малік М. Й.

Проблема отримання якісної та безпечної сільськогосподарської продукції, перспектива розвитку молочного скотарства в умовах приєднання до Світової організації торгівлі, формування спеціалізованого ринку високоякісних молочних продуктів на даний час є надзвичайно актуальною. Проте, слід зазначити, що ще багато питань й досі залишаються нерозв'язаними, проблемними і дискусійними. У першу чергу це стосується розробки нових методичних підходів до оцінювання якості продукції у ринкових умовах, що сприяло б адаптації виробників молока до сучасних умов господарювання та підвищення їх конкурентоспроможності. Слід зазначити, що в кожному конкретному періоді якість продукції повинна бути оптимальною, такою, що максимально задовольняє потреби споживача при мінімальних витратах на її досягнення.

Формулювання цілей статті: узагальнення теоретичних і практичних аспектів значення якості як одного із основних важелів конкурентоспроможності молочної продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Унаслідок впливу загальноекономічних і внутрігалузових чинників протягом останніх п'ятнадцяти років в молочній галузі спостерігаються негативні процеси: зменшення обсягів виробництва молочної продукції, нестабільність закупівельних цін, нерозвиненість ринкової інфраструктури і відносин між виробниками та переробними підприємствами, зниження рівня виробництва та споживання молока і молочних продуктів. Обсяги виробництва молока визначаються попитом на молокопродукцію внутрішнього та зовнішнього ринків. Через відсутність чіткої цінової політики, подорожчання матеріальних засобів ефективність виробництва молока на більшості підприємств залишається низькою. Якщо по Україні 1990 року рівень рентабельності виробництва молока становив 32,2%, 2010 року – 17,8%, то 2012 року – лише 2,3% (по області відповідно 28,4; 13,9 та 8,6 відсотка). Цього недостатньо для ведення розширеного відтворення.

Необхідність здійснення цілеспрямованої роботи по забезпеченню конкурентних умов, властивих ринковим умовам господарювання, насамперед прогнозується за рахунок підвищення якості молока. У зв'язку з цим підвищення якості розглядається як один із найважливіших шляхів підвищення конкурентоспроможності, що, у свою чергу, сприяє підвищенню економічної ефективності діяльності виробничого підприємства. У цих умовах можливі додаткові витрати виробника, пов'язані з підвищенням якості, повинні бути виправдані зростанням валового обсягу виробництва та зниженням витрат у розрахунку на одиницю виробленої продукції.

Обсяг продукції, як результат діяльності підприємства, має певні характеристики, для оцінки яких застосовується категорія якості. На основі узагальнення та систематизації теоретичних основ і проблем підвищення якості дослідимо зміст терміну «якість». Більшість визначень терміну «якість», що надавалися науковцями (як філософами, так і економістами від Аристотеля до Ісікави К. і Джурана Дж.) визначались як «придатність для використання», «відповідність меті», «задоволення потреб споживача» чи «відповідність вимогам». Усе це відбиває тільки окремі аспекти якості [1, с. 446].

Багатозначність даного терміну (поняття) визначається тим, що під терміном «якість» розуміється велика кількість специфічних властивостей предмету. Сучасне визначення якості, наведене в стандарті ISO 9000-2000, – це ступінь, до якого сукупність власних характеристик продукції, процесу або системи задовольняє сформульовані потреби або загальнозрозумілі чи обов'язкові очікування.

В економічній літературі та умовах господарювання розрізняють показники якості: біологічні (придатність аграрної продукції до харчового споживання); технологічні (властивості продукції, які є необхідними і водночас надто важливими щодо ефективної промислової переробки чи виробничого використання); транспортбельні (ступінь придатності до транспортування і вантажно-розвантажувальних робіт); надійності (придатність продукції до збереження біологічних та технологічних показників якості у разі її збереження чи транспортування); екологічні (вміст радіонуклідів, нітратів, залишків пестицидів та інших небезпечних життю людини елементів); економічності (вигода виробництва продукції певної якості, ціна, прибуток, цінова конкурентоспроможність тощо); естетичні (товарний вигляд продукції) [1, с. 454-457].

Проблема якості сирого молока, яке виробляється та надходить на переробні підприємства, була і залишається однією з найактуальніших для молокопереробної промисловості. На якість молока впливають умови утримання і годівлі тварин; доїння, зберігання та транспортування молока. Одним із найважливіших показників якості виступає стан здоров'я дійної корови.

Водночас в країні, де значна кількість молока виробляється особистими господарствами населення з переважним використанням ручної праці, дуже складно домогтися його високої якості. Ручна праця призводить до підвищення загального бактеріального обсіменіння продукту, а зібране в одну посудину молоко від різних корів через умови доїння, зберігання знижує якість кінцевої продукції. Саме тому якісне за хімічним складом молоко, одержане за незадовільних санітарно-гігієнічних умов, швидко може стати непридатним для вживання або навіть шкідливим для здоров'я споживачів [2, с. 47].

Тому, як вважають фахівці, корів необхідно утримувати в добротних приміщеннях з відповідним обладнанням і нормальним мікрокліматом, організувати належний догляд за коровами, постійно підтримувати належний санітарний стан і чистоту, дотримуватися санітарних правил при доїнні, первинній обробці, зберіганні й транспортуванні. При цьому головною проблемою у виробництві молока є стимулювання підвищення показників його якості відповідно до вимог державного стандарту України. Важко визначити при виробництві молока, яка ланка відіграє найважливішу роль. Практично всі фактори так чи інакше впливають на його якісні показники, а також на вироблену з нього продукцію. Слід зазначити, що європейські стандарти не виокремлюють якихось окремих моментів у виробництві молока, а в них регламентовано весь шлях молока від корови до готової продукції.

Таблиця 1

Порівняння вимог державного стандарту щодо якості молока та окремих країн

Назва показника якості, одиниця вимірювання	Нормативний документ							
	ДСТУ 3662-97 Україна				Директива ЄС	Велика Британія	США	
Кількість соматичних клітин, тис./куб. см	ґатунків молока				менше 400	менше 150	менше 225	
	екстра	вищий	1	2				
	400*	400	600	800				
Загальне бактеріальне обсіменіння, тис./куб. см	екстра	вищий	1	2	менше 100	менше 20	менше 10	
	100*	300	500	3000				
Кислотність, гр. Т	16-17	16-17	19	20	-	-	-	
Температура, гр. С	6*	8	10	10	6	-	-	
Масова частка сухих речовин, %	12,2*	11,8	11,5	10,6	-	-	-	

* дорівнює або менше

Порівнюючи діючий стандарт на молоко ДСТУ 3662-97 з аналогічним документом Європейського Союзу (Постанова ЄС 853/2004 та інших країн), можна зробити висновок, що якісні показники, визначені державним стандартом, значно нижчі, а деякі показники зовсім не контролюються. Так, допустимий вміст бактерій у вітчизняному молоці вищого ґатунку значно перевищує міжнародні нормативи і робить його непридатним для виробництва продукції конкурентоспроможної у світі. Що стосується молока I і II сорту, то воно непридатне для європейських молокопереробних підприємств. Деякі показники молочної сировини в Україні взагалі не контролюються, наприклад точка замерзання [3, с. 2].

Підтвердженням цього є наступна таблиця, в якій наведено показники виробництва молока за ґатунками по Україні та області.

Таблиця 2

Структура надходження молока на молокопереробні підприємствах від сільськогосподарських підприємств за ґатунком в 2010-2013 роках

Роки	Надходження, тис. тонн	Екстракласу		Вищого ґатунку		I ґатунку		II ґатунку		Неґатункове	
		тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%
Україна											
2010	1890,0	82,8	4,4	592,4	31,3	1120,1	59,3	78,0	4,1	17,1	0,9
2011	2028,9	113,2	5,6	669,0	32,9	1156,0	57,0	83,0	4,1	7,7	0,4
2012	2277,3	120,5	5,3	710,5	31,2	1311,0	57,6	127,9	5,6	7,4	0,3
2013	2325,1	226,9	9,8	798,7	34,3	1181,9	50,8	113,7	4,9	3,6	0,2
Хмельницька область											
2010	66,6	-	-	0,6	0,8	65,2	97,9	0,8	1,2	0,1	0,1
2011	100,7	-	-	1,9	1,9	93,2	92,5	4,7	4,7	0,9	0,9
2012	96,1	-	-	5,2	5,3	75,5	78,6	13,2	13,8	2,2	2,3
2013	124,2	-	-	6,6	5,3	105,8	85,2	10,5	8,4	1,4	1,1

Аналіз показників свідчить, що в цілому по державі сільськогосподарські підприємства поставляють на переробні підприємства молоко екстракласу та вищого ґатунку 35-37% від загальних поставок. Неґатункове та молоко II ґатунку складає ще майже 5% обсягу продаж. Показники реалізації молока Хмельницької області свідчать, що протягом 2010-2013 років молоко екстракласу на переробні підприємства області не надходило, а 2012 року неґатункове та молоко II ґатунку надходило від 5 до 16 відсотків. 2013 рік показав, що вжиття відповідних заходів до покращення якості молока сприяло поліпшенню виробництва та відповідно реалізації продукції молока вищими ґатунками, що в свою чергу підвищило ефективність та конкурентоспроможність виробництва молока у порівнянні з 2012 роком. Зокрема, рентабельність підвищилася майже вдвічі і очікується на рівні 15 відсотків.

Із вступом України до СОТ вітчизняним товаровиробникам вийти на зовнішній ринок через сформовану систему внутрішнього захисту внутрішнього ринку країн-сусідів без підвищення якісних показників буде надзвичайно важко. Разом з тим аналіз ринку дозволяє стверджувати, що номенклатура вітчизняної молочної продукції поступово наближається до європейських стандартів. З'явилося багато брендів, виробники розвивають високотехнологічні виробництва, вводять нові види продукції завдяки підвищенню якості виробленого молока.

У контексті порівняння стандартів та аналізу чинників, які формують якість молочної сировини, можна зробити висновок, що виробництво якісного молока забезпечується чіткою системою господарських, зоотехнічних, ветеринарних та техніко-технологічних заходів, які попереджають причини і визначають критичні точки, а також методи усунення можливих відхилень від необхідних параметрів у продовольчому шляху.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, під час інтеграційних процесів України до СОТ для здобуття своєї частки на глобальному ринку в умовах зростання світового попиту на молоко і молочні продукти, збільшення виробництва високоякісних продуктів молочного скотарства є важливим завданням агропромислового комплексу. Саме тому для активізації процесу управління якістю в молочній галузі сільгосптоваровиробникам потрібні такі умови, як державна підтримка впровадження наукових розробок в управлінські, технічні та технологічні процеси; безперервне навчання персоналу; забезпечення реального зв'язку між виробниками, переробниками і споживачами.

На рівні бізнесових структур ідея підвищення якості і конкурентоспроможності може бути реалізована, орієнтуючись на формування базових чинників та цілей по таких трьох рівнях:

- організації: наміри, напрями, цілі діяльності стосовно якості, офіційно сформульовані та задекларовані вищим керівництвом у політиці якості;
- підрозділів: завдання, ресурси, критерії оцінювання діяльності, пов'язані із забезпеченням якості груп процесів, що спрямовані на створення конкретної продукції;
- персоналу: відповідальність, повноваження, відносини виконавців усіх рівнів щодо питань якості.

Для економіки в цілому підвищення якості молочної продукції означатиме посилення позицій вітчизняних виробників молока у ринкових умовах, розширення можливостей по забезпеченню сировиною переробних заводів, а населення – якіснішими молокопродуктами, що сприятиме його оздоровленню, зміцненню і розвитку конкурентоспроможного молокопереробного підкомплексу АПК країни.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств / Підручник / В.Г. Андрійчук – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Мостенська Т.Л. Стан і проблеми розвитку ринку молочних продуктів в Україні // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С. 46-50.
3. О.В. Сень Якість молока в контексті Європейських стандартів / Полтавська державна аграрна академія / <http://rusnouka.com> >23_NTP_2012/Economics/12_114961
4. Демчак І.М., Микитюк Д.М., Чижевський О.Л. Перспективи розвитку та підвищення ефективності галузі молочного скотарства України – К. // Продуктивність агропромислового виробництва. – 2012. – № 21. – С. 4-5.
5. ДСТУ № 3662-97.
6. Моніторинг стану галузі тваринництва та ринку м'ясо-молочної продукції за 2011-2013 роки. – К.: НДІ «Укראгропромпродуктивність».
6. Регламент ЄС № 853/2004.
7. Сільське господарство Хмельницької області за 2010, 2011, 2012 рр. // Статистичний збірник Головного управління статистики в Хмельницькій області. – Хмельницький. – 2011, 2012, 2013.

Анотація. Проаналізовані проблеми і пути підвищення конкурентоспособности молока за счет улучшения его качественных характеристик и их влияние на эффективность производства.

В условиях глобализации и необходимости интегрирования в мировое экономическое пространство, обострения процессов конкуренции возникает необходимость поиска новых путей повышения конкурентоспособности отечественных предприятий, в первую очередь производителей молока. Отрасль молочного скотоводства в условиях реформирования агропромышленного комплекса также переживает не наилучшие свои времена. Объемы производства молока определяются спросом на молокопродукцию внутреннего и внешнего рынков.

Актуальными вопросами экономической политики государства является структурная перестройка, модернизация и развитие инновационной модели сельскохозяйственного производства для наращивания производственного потенциала отрасли, в первую очередь производства качественной продукции.

Ключевые слова: эффективность, производство, конкурентоспособность, инновации, потенциал, молоко, предприятия, потребители.